

tvrd
kuhana srca

Cudnim sticajem okolnosti, kao što su: duhovna mlađost dobrog dela pisaca kad su u pitanju komadi sa većito aktuelnim temama, sklonost ka formalnom egzibicionizmu kod istih tih ljudi i nezrelost dobrog dela kritike, učinio je da se modernim smatru u nas ono što je formalno neobično. Kreiranje oslobođenih formi, međutim, makoliko bilo prijatno oku, uhu, srcu ili moždanoj kori, ostaje samo lep be-smisleni cvet koji nikome neće probuditi želju za samoubistvom ili neku sličnu, recimo za razmišljanje o samome sebi, ili da pojedva dva jaja ispečena na oko.

Umetnost koja treba da stigne do našeg najnovijeg sreća i useli se u njega, dakle u čoveka koji traga za sopstvenim identitetom, mora da se odlikuje pokusajem da otkrije (ili razotkrije), izvesne s države.

Ta umetnost ili pokusaj takvog umetničkog do - i izviđavanja, mora da ima nečeg sližinskog u sebi: ona nadaljuje i nekakvim vremenom, nepristupno ka Bora II., ili drsko i javno iskopa joj njenе svakodnevne oči i udene joj nove, istinitine. Ova apologija nemeljivosti ne bi mi se desila da ne volim Brehta i Majakovskog, jednako kao i rane Vučeve pesme i tekste. Ima i drugih ljubavi, ali cela ova nekonusa ispošteva samo je nagovještaj i psihološka priprema slednjeg mog bezrazložnog čina: naglo sam otvorio fijoku svoga stola i sa dne, sa leve strane, ispod nekoliko starih pisama, stredne knjižice i jednog zecnjeg rečnika mi je vrlo drag, izvadio tekst koji tu stoji već izvesno vreme, nekoliko godina ili nekoliko sati ko to zna, i resio da ga preporučim Vašem Citalačkom interesu, iz gorenjevenedog razloga. Tekst iznosi nekoliko kucanih strana i budući u umetničkom smislu scenario za balet i pantomimu, u gradanskom smislu pretstavlja pokusaj preocenjivanja izvesnih karaktera i stereotipa iz meksikanske nacionalne istorije.

TVRDO KUHANA SRCA

scenario za bezožni balet sa pantomimom i miljem po motivima meksikanske narodne pesme o majci.

(Na jednostavnoj sceni koju publika sme da zainteresuje neko propalan, avlju pred dvorima starog Jug-Bogdana, ili prosti kao pozornici, 10 žena u crnim. Jedna je crnja od ostalih kada na sebi ima već više crnina koje prestatljivo patju, žaljenje za nekim i resenost da se ode pod zemlju zajedno sa svojim mlijem. Medulim, iako joj je poginulo već nekoliko braće, živi ona još, jedina žena Starog Gospodara, devetstrukna majka i svekrva. Snaha nosi crnini kada na narodni nošnji: sa nekim elementima belog ili nekim bojnim pamtićicama kojima bi se razlikovala jedna od druge, recimo, neka im crne haljine dopiru do listova na nogama a na bosim stopala da imaju grčke sandale koje samo taban štite a oko članka na pola lista su tračka koja don drži, a tračka da bude raznobojna, kod svake snabe druga: narandžasta, plava, crvena kao krv, zelena, svjetlo mrka, ljubičasta, jarko žuta, sve da budu upadljive a neće ih biti na igračama mnogo jer su samo oko nogu. 10 cm žena na sceni.)

1.

Prvo igraju JADIKOVKU i HVALU RATU. Krške ruke i ponose se. Ova protivrečna stanja mogu se igратi tako da dok neke jadikuju (možda će im i otac poginuti) i krše ruke i zabrinuto se ljušaju, druge zamataju bojne polje na kome im pobeduje muž i otac, i same su boebne, žive, temperamentalne, taju u poze žena na patriotskim kipovima (kao ona Francois razgoljeni sisu koja vodi buduće buržuže u Revolucionu, samo ovde bez razgoljenih sis), eventualno sa razgoljavanjem, povremeni, po jedne noge, (to će biti nagrada pobedou: slavlje na ženskoj puti koja ga rado čeka). U toj igri jadikovke i hvale ratu crne igračice se naizmjenično smenjuju.

2.

Postepeno, ali ubrzo ova dva raspoloženja smenjuju strepnja i isčekivanja koja se takođe preprijeku a nije im ni teško jer nisu protivrečna; preprijava se jedno u drugo čak Strepnja koja može da bude izražena naglim okamenjivanjem igračice, ili totalnim, nelagodnim treperenjem celoga tela, ili dozivljavanjem izvesnih nelagodnih vizija i nastojanjem igračice da ne gleda u njih, polako ovijava grupom žena: tek poneka istreći ka svicu propalan, avlje ili scene i šakom stavljenom nad obrv pokazuje da gleda put bojnog polja sa koga se čuje daleka lomljiva, bitka i kuci (ovo je posao muzike), koja rat ne sme da shvati heroski. Upustivo kompozitor: rat ima doduće izvesne dekorativne herojske elemente ali ni njih nema onoliko koliko se prati).

Isčekivanje je sve intenzivnije (sve češće, po jednu ili dve mlade žene istreći i gledaju) i strepnja tako preplavljuje igračice da one skoro sve drhte u jedan treptaj, vrlo upadljivo i nelagodno, ali tu igru uvek kvaru jedna ili dve snabe koje zaborava na igru nešto drugo: gledaju put bojnog polja, igraju ratobornost ili se prosto prepuste sebi ogledajući se u vodi jezerca i rasplićući kosu, ili jureći za lepirom, jeduci sendviče.

3.

POJAVA GAVRANA. Strašna je. Treba da je nagovesta pre nego što se pojavi na sceni, avlji ili propalan, neka svih deset zadrhti kao trepetljika (jedino majka sme u tom drhtaju da na skriven način uživa, neka publika nasiđu da ona u taj drhtaj unosi puno seksa, neka ponekad izravno uživa u tom drhtanju svoga tela sva pod maskom

zabrinutostu načinu. Ostale zaintera samo strepe i brinu se. Kod njih je to još odvojeno jer su mlade i još nisu postale majke i zapostavljene žene).

U potpun, totalni treptaj deset žena koje celim telom igraju nelagodu, uleće GAVRAN, ogroman, sav crn, užasan, sa krilima od crnih mantija, od kojih su one donje, tu i tanto krvave, posute prugama krvii, čak je jedan od donjih plavčica sav crven (kravovo crven). Gavran igra zlosutnu i gru glasnika strašne sudbine i pomalo se udvara majci (tu može samo na časak da izbjegne na videlo ne jašnost njene strepnje, i čudnovata ženstvenost njena u susretu sa nago-većnjem smrći). Konačno Gavran baca ruku pred ženu i odlaže užasno zadovoljan.

4.

STRAVA. U početku sve žene obuhvata tema strave: okamenjenost od straha i spremnost samo na male vrlo male male pokrete, približavanja toj ruci i gledanja i razmišljanja; neko nam je poginuo. Postepeno se strava mriji i diferencira: u jedne je žene radoznaštvo jača, u druge slutnja, u jedne prosti strah od svega na svetu, za što je sad nastupila dobra prilika da se nekažnjeni i neizrugano ispoljju. U majke nastupa majčinski plać, vekovni plać meksikan- ske majke. Taj plać i tužbalna uveli je očajnički bezuman i nekako već na jednini užasini, a lažnici, ovo nikad više, jer one uvek preuzele poginule i naraduju novu generaciju za smrt na ratušu – sebi priliku za još jedan dobar i večiti plać i naricanje. (Koreografija: ali molim Vas, ovu se nikako ne smi igратi nesimetrialno! Ona mora stravčno tragijano do plaće, narice i uđa od bola, i onih devet da sekundiraju i da same plaću, narici i urlaju, dok im se ceputa duša. Tek s vremenom na vreme, po nekom privatnom gestu, vrlo retko posejanom u igru, ne više od jedan-dva puta, otkriva se neka čudna nesrazmerna i nesklad između žalosti i privatnosti. Moguće je, recimo, da u najuzajamnijem trenutku kad se u sali već plaći i mukaa se talasa po redovima publike od sugeriranog straha i očaja, da glavna igračica, majka, izvadi maromu i obriše nos. Da se ne bi u publici grešilo: neka majka doda tu maromu nekoj iz igračica, ili, ako briše nos u mačičinske veloste neka je i u tome pomogne jedna od snaha i to vrlo saosećajno, kada da i u tome brisanju nosa majka izražava žalost.)

5.

SLUTNJE. Strava i ridanje se končaju smršaju, svit gestovi dobrog izviđavanja bivaju smenjeni timom blaževi i pojedinačnim, individualizovanim strepnjama: cija je ruka. Majka odreduje da one ustanove cija je ruka. Izlazi jedna, ona što je raspitala kosu, uzima ruku i polako sa zebnjom, počinje da je pišta a zatim, užinajući je kao velenje, da se miluje po kosi sakom. Posle dva tri pokusaja da se glamov namesti lepo pod tu sakom, ona ruku vraća to nije njen. Odlaži ustranu i tihu se raduje: njen je još živ, dočeće ka ga ona (tih igra radost i milovanja svoje kose). Sada ruku proba druga a ostale strepe. Majka, kojoj je svejedno, sedi nepomično.

Druga snaha se miluje, tom rukom po struku i zahvat

šakom debelo meso: ruka je ravnodušna. Snaha vrata ruku i pridružuje se prvo u timu radovanju. (Ruka je izradena od plastike mase i njeni se prsti pokreću u dodiru sa nečin čvršćim tako da je moguće izigrati razne lepe i jezive prizore milovanja sa rukom nepoznatog čoveka, sa rukom-zagonetkom.)

Treća proba ruku: na vratu, grudima, licu, zgadi joj se ruka: nije to njen čovek. Zatim se i ona tiba raduje uz one dve, a ostalih šest još više slute.

Cetvrtva proba ruku: i dugo dugo čuti i tiba se njome miluje po telu. Stvar nam postaje jasna kad vidimo kako se ruka lako i spremno zavlači pod haljinu da miluje grudi. Zadovoljstvo se razvija po licu Cetvrtva snaha dok je ruka miluje po grudima. Ostale igračice, i one koje su se radovale i one koje su streljale polako lasnajući istinu. Cetvrtva bestidle promala kroz razgrnute haljine nogu koju do bedara miluje ruka njenog čoveka na njeno sve veće zadovoljstvo. Ruka razgoljava lepu i sve drhtavanje podneta nogu (to je ona čije su sandale vezane kao krv crvenom trakom), ta žena drži u pravom užavanju, ona uživa, i to iskreno, nedvoljno, sve više, i zče sebe, kako samo može mlada žena koja se podaje. (Ovo mora da bude strahovito uzbudljiv, precizno odigran i bezbožni trenutak: da se sve ostale igračice i publika okamenjuj, dok Cetvrtva snaha svršava.) U trenutku mišja ona u grču, nemajući koga da zagri, šireći se sva celim telom ka nekome koga nema, pada slomljena strasnom istinom da je ostala sama, da je on poginuo.

6.

BLAGOST. EPILOG. Kod ostalih žena nastupa blagost i radost što njihov muž još živi i tih saosećanje je za najnoviju udovicu. Ta dva stanja se smenjuju pa one: malo se raduju — malo ovde tuguju. Majka se tugo uguđi dovoljni do ove, slomljene, s vremenom na vreme odvuku jer on žene u igru tihu radost, ali se ona ubrzo vraća tugujuvanju.

U kolektivnoj igri ponovo se javljaju teme borbenosti, jadikovke, isčekivanja, samo majka kao žalosna vrba gabi se nepomična nad još nepomičnjom udovicom koja je ležeći zagrljala ruku tako da je šaka uperenja na nebu, pored nje, kada je pod njom, ceo mrtvac.

Temu borbenosti, jadikovke, isčekivanja, samo majka kao žalosna vrba gabi se nepomična nad još nepomičnjom udovicom koja je ležeći zagrljala ruku tako da je šaka uperenja na nebu, pored nje, kada je pod njom, ceo mrtvac.

Majka tih ustaže i uspravlja se kao kakav spomenik: nad okamenjenom slomljrenom ženom, pored koje stoji ruka mrtvog muškarca i Meksikanca, ona tih sa svečanim mirom pruža ruku ka Gavranu da primi najnoviju poruku sudbine, najnoviju meksikanskiju žervu smrti.

Okamenjenih osam mladih žena sa one strane scene, u sredini GAVRAN, moćan, lep i sudbonosan,

LJUBAV ZIME

Igraćemo se sa poljima proleća
lutaćemo po svodovima Fruske
radovaćemo se psemama cvetanja
i milovati sunčane trave
ako boćeš već sad
ozelimočiš sumu poljupćima
i zasejati polja prolećem.

NA TVRDALI

Gledam dole na ravnici grada
dole gde ostade nezapažena
profučana mladost
kuće okupane u suncu
izgledaju srećne
one ne znaju za svoju apsurdnost
ljudi im to ne zameraju
dole u vodi u kojoj je
grad oprao svoje lice i utrobu
ogledam svoju mladost
uprljana je i grubu prema sebi
sa glupu iskasapljenim mislima
mladost izrasla iz grada
izdigla se iznad reke i ravnice
i pokušava da se
opere na vazduhu i kiši
i tužno gleda dole
gde je ostavila sebe

ZARNE

Kada dođu gondoljeri
da nas svojim gondolama
ponesu među ljude
ukraćemo se ljubavi
da im zajedno pogledamo u oči
i uništimo zlobu
Ali gondoljeri su prevrtiljivi
možda nas oni neće odneti
u onaj lepi svet bez zavisti
možda će nas iskrpati u pravi
svet
Zato kada dođu
gondoljeri
da nas ponese svojim gondolama
nećemo im se dati — Zar ne?

Bora PLAVSIC

Pjesma NOVORODENČETU

Imam svijet za tebe, sine
Pridošlico, ogledaj se oko sebe
što radozaljije možeš

Imam svijet za tebe
Svijet ljubavi
Svijet oružja
Svijet mira i mržnji
Jedan se u drugi nastavlja

Nazdravljam mlijekom majčinim
za tvoj dug i naporan bod
po poluuglašenim iskrlicama nada
Budi jabac
Budi mornar
Budi čovjek
u svijetu ljubavi i ruža

Dadob ti svoju posteljicu
Dadob ti koljevku
Dadob ti svijet začet u ljubavi
Uzmi ga okom i srcem
Uzmi i daj

Nada IVELJIĆ